

УДК 330:101

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-18>**Кравченко М.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***Карамушка О.М.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри інформаційних систем і технологій
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***Kravchenko Mykola***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting, taxation and
management of financial and economic security
Dnipro State Agrarian and Economic University***Karamushka Oleksandr***Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of the Department of
Information Systems and Technologies
Dnipro State Agrarian and Economic University*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПРИКЛАДІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА «СОЛОП»

THE EFFICIENCY OF ECONOMIC SECURITY FUNCTIONING ON THE EXAMPLE OF “SOLOP” AGRICULTURAL ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

Аграрні підприємства є базовою складовою частиною аграрного сектору України, який є майже єдиною галуззю, яка здатна забезпечувати постійне зростання обсягів та покращувати неблагополучну динаміку економічних процесів країни. Суверенність держави, забезпечення продовольчої та екологічної безпеки, створення соціально-економічних основ розвитку сільських територій та допомога в підвищенні матеріального добробуту населення країни, а також неабиякий потенціал для вдосконалення національної економіки та її ефективної інтеграції у світовий економічний простір забезпечують аграрний сектор України. Основоположним чинником ефективної діяльності та стійкого розвитку аграрних підприємств є система економічної безпеки, яка покликана здійснювати профілактику та захист підприємств від зовнішніх та внутрішніх загроз. У статті визначено сутність економічної безпеки, основи організації та функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств на прикладі товариства «Солоп». Визначено ефективність функціонування системи економічної безпеки в аграрному секторі. Запропоновано шляхи вдосконалення системи економічної безпеки аграрних підприємств.

Ключові слова: теоретичні аспекти, економічна безпека, аграрне підприємство, аналітичне забезпечення, загрози, оптимізація.

АННОТАЦІЯ

Аграрные предприятия являются базовой составляющей частью аграрного сектора Украины, который является почти единственной отраслью, которая способна обеспечивать постоянный рост объемов и улучшать неблагополучную динамику экономических процессов страны. Суверенность государства, обеспечение продовольственной и экологической безопасности, создание социально-экономических основ развития сельских территорий и помощь в повышении материального благосостояния населения страны, а также большой потенциал для совершенствования национальной экономики и ее эффективной интеграции в мировое экономическое про-

странство обеспечивают аграрный сектор Украины. основополагающим фактором эффективной деятельности и устойчивого развития аграрных предприятий является система экономической безопасности, которая призвана осуществлять профилактику и защиту предприятий от внешних и внутренних угроз. В статье определены сущность экономической безопасности, основы организации и функционирования системы экономической безопасности аграрных предприятий на примере общества «Солоп». Определена эффективность функционирования системы экономической безопасности в аграрном секторе. Предложены пути совершенствования системы экономической безопасности аграрных предприятий.

Ключевые слова: теоретические аспекты, экономическая безопасность, аграрное предприятие, аналитическое обеспечение, угрозы, оптимизация.

ANNOTATION

Agrarian enterprises are the basic component of the agrarian sector of Ukraine, which is almost the only branch that is able to provide continuous growth of volumes and to improve unfavorable dynamics of economic processes of the country. The sovereignty of the state, ensuring of food and ecological security, creation of socio-economic bases of development of rural territories and assistance in improving the material well – being of the population of the country, as well as the great potential for improving the national economy and its effective integration into the world economic space are all provided by the agrarian sector of Ukraine. The fundamental factor for the efficient operation and sustainable development of agricultural enterprises is the economic security system. This in turn is designed to prevent and protect businesses from external and internal threats. In today's world, the functioning of educational institutions is extremely dependent on the system of financial and economic security, which raises a great need and interest in implementing new approaches to its organization. Every educational institution, whether public or private, with its financial and economic security system, must meet the dangers and threats of achieving its goals and objectives. Security of electronic digi-

tal signatures is an important component of security. The article describes the essence of economic security, the basis of the organization and functioning of the system of economic security of agricultural enterprises on the example of "Solop". The efficiency of functioning of the economic security system in the agrarian sector has been determined. Ways to improve the system of economic security of agricultural enterprises are proposed. Accounting and analytical information is essential for ensuring the good functioning of the enterprise, because it allows identifying the weaknesses of the enterprise anticipates the negative and dangerous factors and shows the overall picture of the enterprise. All possible resources should be channeled to store and protect the accounting and analytical information of the enterprise, as this could lead to irreparable circumstances.

Key words: theoretical aspects, economic security, agrarian enterprise, analytical support, threats, optimization.

Постановка проблеми. В сучасному світі функціонування закладів освіти надзвичайно сильно залежить від системи фінансово-економічної безпеки, яка викликає неабияку необхідність та зацікавленість на шляху реалізації нових підходів до її організації. Кожен заклад освіти незалежно від того, яким він є: державним або приватним, маючи систему фінансово-економічної безпеки, якщо бажає досягти поставлених цілей та завдань, повинен виходити з необхідності протистояти небезпекам і загрозам. Однак це стає неможливим без правильно організованої системи та обліково-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки в університеті, коледжі чи професійному училищі [1, с. 7–10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щодо теоретичних аспектів системи економічної безпеки, то цій проблематиці присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Серед зарубіжних можна відзначити В.В. Архипова, О.А. Бородіна, Д.Л. Ламберта, Л.П. Гончаренка, Т.Є. Кочергіну, Р.А. Караллі. Значення системи економічної безпеки вивчали такі вітчизняні вчені, як Т.Г. Васильців, Я.А. Жаліло, Є.А. Олейников, А.І. Паламарчук, В.С. Пономаренко, А.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, В.П. Мартинюк, Т.Г. Сухорукова, Г.А. Пастернак-Таранушенко, С.І. Пирожков, В.І. Щелкунов.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Праці цих учених мають високу науково-теоретичну й практичну цінність, оскільки складають фундаментальний та методологічний апарат і визначають основні напрями подальших наукових досліджень у цій сфері задля поглиблення, вдосконалення та всебічного розвитку розуміння економічної безпеки як однієї з фундаментальних категорій економічної науки. Отже, важливість досліджень організації та функціонування системи економічної безпеки підприємств аграрного сектору зумовлює актуальність теми статті [2, с. 13–21].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у вивченні ефективності функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств та пошуку шляхів її вдосконалення на прикладі аграрного підприємства «Солоп».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розгляд теоретико-методичних засад організації системи економічної безпеки аграрних підприємств;
- надання організаційно-економічної характеристики підприємства;
- аналіз стану економічної безпеки на підприємстві;
- розроблення шляхів удосконалення організації та функціонування системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуване аграрне підприємство «Солоп» розташоване у селищі міського типу Покровського району Дніпропетровської області.

Підприємство діє на принципах повного господарського розрахунку, самофінансування й самоокупності, забезпечує соціальний розвиток і стимулювання працівників за рахунок накопичених засобів, несе повну відповідальність за результати власної господарської діяльності та виконання покладених на себе зобов'язань перед постачальниками й споживачами, бюджетом, а також перед трудовим колективом відповідно до чинного законодавства.

Ефективне управління майновим потенціалом підприємства потребує систематичного здійснення достовірного оцінювання його вартісної величини. Оцінювання майнового потенціалу полягає у визначенні вартості майнових об'єктів підприємства та величини економічних вигід, які можна отримати. Крім того, вартісна оцінка майнового потенціалу підприємства може виражатися через сукупність доходів підприємства, які отримуються від використання його майна під час усіх видів діяльності. Оцінку майна та капіталу «Солоп» наведено в табл. 1.

Нами в процесі аналізу було застосовано бухгалтерський метод (основним джерелом його даних був баланс підприємства), який наведено в табл. 2.

Коефіцієнт поточної ліквідності має рейтингову оцінку 10, що означає платоспроможність підприємства та здатність погасити свої короткострокові зобов'язання. Високий рівень коефіцієнта швидкої ліквідності показує те, що підприємство може погасити вчасно свої короткострокові зобов'язання за допомогою саме високоліквідних активів (грошові кошти, інвестиції або дебіторська заборгованість).

Період оборотності дебіторської заборгованості був на найнижчому рівні, що означає неефективне управління дебіторською заборгованістю, але за останні роки показник покращується, досягаючи рейтингу 9.

Коефіцієнт фінансової незалежності є одним з найважливіших показників фінансової стійкості. Він показує те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Оскільки результат дорівнює 10 в увесь період дослідження, то підприємство в повному обсязі здатне фінансуватись за рахунок власних фінансових ресурсів.

Таблиця 1

Оцінка майна та капіталу «Солоп» за 2014–2018 рр., тис. грн.

№	Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відношення 2018 р до 2014 р., %
	Майно, усього	13 843	12 368	14 691	17 168	21 570	155,82
1	Необоротні активи	3 454,2	3 449,5	3 241,2	3 222,2	5 828,1	168,72
1.1	Основні засоби	3 423,2	3 275,9	3 117,4	3 061	5 243,4	153,17
1.2	Довгострокові біологічні активи	31	173,6	123,8	161,2	584,7	336,8
2	Оборотні активи	10 388,7	8 918,9	11 450,2	13 946,1	15 742	151,53
2.1	Запаси	1 837,5	2 156,7	6 100,1	8 546,9	8 918,4	485,35
2.2	Поточна дебіторська заборгованість	7 717	5 403,8	3 778,5	3 403,02	2 741,9	35,52
2.3	Гроші, еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	21,4	364,8	48,6	457,4	11,7	54,67
2.4	Інші оборотні активи	–	–	–	–	93,2	–
2.5	Витрати майбутніх періодів	6,2	4,2	8	16,7	2 690,4	43 393,54
3	Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	–	–	–	–	–	–
	Капітал, усього	13 842,9	12 368,4	14 691,4	17 168,3	21 570,1	155,8
4	Власний капітал	11 118,6	12 071,3	14 689,2	16 505,1	17 882,3	160,83
4.1	Зареєстрований (пайовий) капітал	2 109,3	2 109,3	2 109,3	2 109,3	2 109,3	100
5	Зобов'язання та забезпечення	2 718,9	297,1	2,2	428,6	1 577,9	58,03
5.1	Довгострокові зобов'язання	–	–	–	–	–	–
5.2	Поточні зобов'язання	2 718,9	297,1	2,2	428,6	1 577,9	58,03
5.3	Поточна кредиторська заборгованість	2 717	297,1	2,2	0	1 560,9	57,44
5.4	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групи вибуття	–	–	–	–	–	–

Рентабельність показує те, скільки залишається в підприємства після покриття собівартості продукції. Проведені розрахунки показують повну рентабельність активів, капіталу та продажу.

Частка простроченої кредиторської заборгованості дорівнює 0, адже у підприємства немає кредиторських зобов'язань.

З огляду на дані табл. 2 рейтинг фінансового стану перебуває на рівні «А», а це означає, що підприємств є ліквідним, досить незалежним та рентабельним.

Система економічної безпеки досліджуваного підприємства ще перебуває на початковому рівні [3, с. 59–65].

Досліджуване підприємство не має власної служби економічної безпеки. Проте посадовою інструкцією визначено перелік обов'язків щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки, які виконує бухгалтер-економіст підприємства під управлінням керівника підприємства.

Головними завданнями бухгалтера-економіста щодо забезпечення функціонування системи економічної безпеки на підприємстві є:

- підтримка безпеки виробничо-господарської діяльності та захист документів, що є комерційною таємницею підприємства;
- забезпечення роботи з правового та інженерно-технічного захисту комерційних таємниць підприємства;

– недопущення до документів та відомостей, які є комерційною таємницею;

– організація такої роботи та особливого діловодства, яке робить неможливим одержання відомостей, що є комерційною таємницею;

– пошук та локалізація вірогідних каналів витоку конфіденційних даних в процесі господарської діяльності та надзвичайних ситуацій;

– забезпечення організації роботи з охорони приміщень, устаткування, продукції та технічних засобів, що необхідні для виробничої або іншої діяльності;

– оцінювання маркетингових ситуацій та неправомірних дій конкурентів і зловмисників;

– неперервний моніторинг реальних та потенційних загроз економічній безпеці підприємства.

На підприємстві позначають конкретні об'єкти, які необхідно захищати від потенційних загроз і протиправних посягань, у різних нормативних документах, що визначають забезпечення та організацію діяльності служби безпеки підприємств. Основними об'єктами безпеки підприємства «Солоп» є:

- 1) персонал (керівник, персонал, який володіє інформацією, що є комерційною таємницею);
- 2) матеріальні цінності та фінансові кошти;
- 3) інформаційні ресурси з обмеженим доступом;
- 4) засоби та системи комп'ютеризації діяльності підприємства;

Таблиця 2

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ПП «Солоп О.А.»

№	Показник	2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		Питома вага (Vi, %) в інтегрованому показнику
		значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг	
1	Показники ліквідності											
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності	3,82	10	30,01	10	5204,63	10	32,53	10	9,97	10	8
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,84	10	19,41	10	1739,59	10	9,00	10	1,74	10	8
2	Показники ділової активності											
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	335,33	0	324,00	0	249,13	0	105,36	7	71,89	9	9
2.2	Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції, днів	81,87	9	84,26	9	131,84	6	185,40	4	169,18	4	9
2.3	Період оборотності активів, днів	619,93	4	646,19	4	702,55	4	436,65	7	421,08	7	9
3	Показники фінансової незалежності											
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, %	19,64	10	2,40	10	0,01	10	2,49	10	7,31	10	9
3.2	Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, %	73,77	10	96,66	10	99,98	10	95,24	10	76,57	10	9
4	Показники рентабельності											
4.1	Рентабельність продажу, %	1092,9	10	952,7	10	2617,9	10	2188,5	10	1377,2	10	9
4.2	Рентабельність активів, %	1092,9	10	952,7	10	2617,9	10	2188,5	10	1377,2	10	9
4.3	Рентабельність капіталу, %	1092,9	10	952,7	10	2617,9	10	2188,5	10	1377,2	10	9
5	Інші показники											
5.1	Знос основних засобів, %	27,66	9	35,49	9	42,66	8	47,91	8	38,46	9	7
5.2	Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	0,00	10	0,00	10	0,00	10	0,00	10	0,00	10	5
	Інтегрований показник фінансового стану	8,4	8,4	8,06	8,78	9,03	100					
	Рейтинг фінансового стану	A	A	A	A	A	-					

5) технічні засоби, системи охорони й захисту матеріальних та інформаційних ресурсів.

Основною небезпекою, яка грозить підприємству, є посягання на його матеріальні цінності. Таке може статися в результаті вчинення різних дій, таких як невміння та непрофесійне використання працівниками підприємства й порушення правил обслуговування, явище крадіжки, псування обладнання та виведення з ладу технічних засобів, його помилки, пошкодження або зовсім знищення. З цього випливає, що організація захисту матеріальних цінностей підприємства вимагає комплексного підходу, створення системи заходів організаційного, технічного, кадрового, спеціального, правового характеру [4, с. 34–39].

В сучасному світі найменш контрольованою галуззю є інформація, що пересилається через електронну пошту. Цим можуть легко скористатися інсайтери або злісні працівники, а велика частка даних, які є конфіденційними або важливими для діяльності підприємства, витікає саме через Інтернет, повідомлення, які надсилаються електронною поштою. До таких систем можна віднести “E-NIGMA”, “Secure”, “Altell”, що користуються у своїх програмах методами розмежування прав доступу до e-mail-повідомлень, які відповідають за дотримання інформаційної безпеки підприємства.

Щорічно створюється все більше нових програм, які займаються псуванням, знищенням даних, псуванням апаратного забезпечення, уповільненням роботи комп'ютера, а з кожним разом вони стають більш точними й мають більше впливу. Не можна не сказати про віруси, які в наш час вже вміють нічим не видати своєї присутності, а натомість збирають як конфіденційну, так і звичайну інформацію, таку як паролі, навчилися вести контроль за натисненням клавіш користувачами, далі збирають та передають отриману інформацію на заздалегідь визначену електронну адресу або навіть здійснюють якісь злочинні дії, знищують інформацію. Головним у наш час у протистоянні вірусам можна вважати використання антивірусів. Краще на підприємстві користуватися двома різними, незалежними програмами, наприклад “Dr.Web” і “AVP”. Антивірусні засоби рекомендується встановити на електронні обчислювальні машини (ЕОМ), а також на поштовий сервер. Ще одним варіантом є примус сканування всього трафіку, неодмінною є правильна політика безпеки, що включає періодичне оновлення використовуваних програм і антивірусних засобів на нові та більш досконалі [5, с. 67–70].

Підтримка безпеки даних підприємства традиційно трактується як сукупність тільки оборонних заходів. Відмінними прикладами оборонних заходів, якими користуються для захисту комунікаційних мереж, є міжмережеві екрани, шифрування й системи виявлення вторгнень (Intrusion Detection Systems, IDS).

Стратегія складається з класичної парадигми забезпечення безпеки «захищай, виявляй, виправляй».

В процесі діяльності «Солоп» створюються конфіденційні документи, які видаються наказом керівника про затвердження списку посадових осіб, які можуть працювати з ними.

Всі посадові особи підприємства, які працюють з конфіденційними документами, обізнані з правилами роботи з ними, ознайомлені під розписку з відповідними відомчими інструкціями або індивідуальною інструкцією, що визначає порядок роботи з конфіденційною інформацією.

Співробітникам, які мають право працювати або взаємодіяти з конфіденційними документами, забороняється усно чи письмово розголошувати будь-які відомості, що містяться в цих документах, якщо немає службової необхідності.

Важливою складовою безпеки є безпека електронних цифрових підписів. Говорячи про безпечність використання електронного цифрового підпису, маємо акцентувати увагу на захисті особистих ключів користувачів через те, що, заволодівши чужим ключем, злодій зможе від імені жертви користуватися цим підписом і накладати електронний цифровий підпис на документах та вчиняти дії в інформаційних системах, наприклад змінювати записи в базах даних, проводити нелегітимні грошові транзакції.

На підприємстві «Солоп» надійним варіантом такого захисту є захищений носій особистих ключів. В ньому вбудовані апаратно-програмні засоби, що відповідають за захист інформації від несанкціонованого доступу, насамперед від ознайомлення зі значенням параметрів особистих ключів та їх копіювання.

Висновки. Всі ці дії допомагають підприємству протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, уникати їх, складати конкуренцію іншим виробникам на сучасному ринку. Узагальнюючи все вищесказане, можемо зробити висновок про те, що облікова-аналітична інформація є основною для забезпечення якісного функціонування підприємства, адже вона дає змогу виявити слабкі сторони підприємства, передбачає негативні та небезпечні фактори та показує загальну картину діяльності підприємства. Ефективний розвиток підприємства був би неможливим без отриманої обліково-аналітичної інформації. Потрібно спрямувати всі можливі ресурси на збереження та захист обліково-аналітичної інформації підприємства, адже це може привести до надзвичайних наслідків.

На нашу думку, встановлення фактичного рівня фінансової безпеки – це ключовий етап її забезпечення, тому важливим є вибір інструментарію для здійснення такого оцінювання.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на пошук найбільш ефективних методів та заходів покращення фінансово-економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акмаєв А.І. Удосконалення оцінки конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. Вип. 99. С. 7–10.
2. Александрова О.В. Економічна стійкість сільськогосподарського виробництва як основний чинник його конкурентоспроможності. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2012. № 2. Т. 3. С. 13–21.
3. Алексеенко Н.В. Устойчивое развитие предприятия как фактор экономического роста. *Економіка і організація управління*. 2008. Вип. 3. С. 59–65.
4. Buhai V.Z., Omelchenko V.M. Analysis and evaluation of financial stability of the enterprise. *Держава та регіони*. 2008. № 1. С. 34–39.
5. Васильчак С.В. Економічна стійкість сільськогосподарських підприємств: стратегічний менеджмент. *Формування ринкових відносин в Україні* : збірник наукових праць / за ред. І.Г. Мансурова. Вид. 6(169). 2015. С. 67–70.
6. Improvement of enterprise competitiveness assessment in the conditions of globalization]. *Kultura narodov Prychernomoria*. Vol. 99, pp. 7–10.
7. Aleksandrova O.V. (2012) Ekonomichna stiikist silskohospodarskoho vyrobnytstva yak osnovnyi chynnyk yoho konkurentospromozhnosti [Economic sustainability of agricultural production as a major factor in its competitiveness]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu*, no. 2, t. 3. pp. 13–21.
8. Alekseenko N.V. (2008) Ustoichyvoe razvytye predpriyatya kak faktor ekonomicheskoho rosta [Sustainable development of the enterprise as a factor of economic growth]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. Vol. 3, pp. 59–65.
9. Buhai V.Z., Omelchenko V.M. (2008) Analiz ta otsinka finansovoi stiikosti pidpriemstva [Analysis and evaluation of financial stability of the enterprise]. *Derzhava ta rehiony*, no. 1, pp. 34–39.
10. Vasylychak S.V. Ekonomichna stiikist silskohospodarskykh pidpriemstv: stratehichniy menedzhment [Economic sustainability of agricultural enterprises: strategic management]. *Zb. nauk. prats "Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini"* / za red. I.H. Mansurova. Vol. 6(169), pp. 67–70.

REFERENCES:

1. Akmaiev A.I. (2007) Udoskonalennia otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii [Im-